

Realuarea orchestrației ample marchează imediat începutul „refluxului”, cu alte șase secțiuni (determinabile de asemenea mai mult la analiză). Acum este urmărit drumul invers — *ff, f, mf, mp, p, pp* — secțiunile impare aducând și răirea tempoului, în timp ce celelalte trec din nou prin treptele cunoscute (M. M. 80, 60, 48). În cursul ultimelor trei secțiuni compozitorul prevede eventuala intervenție a difuzoarelor plasate în fundul sălii. La început foarte discret, apoi ajungând la un volum superior celui de pe scenă, ele creează treptat impresia de deplasare a surselor sonore și de îndepărtare pînă la dispariție. Instrumentele se retrag aproximativ în ordinea în care și făcuseră intrarea la începutul lucrării, marcând treptata părăsire a registrului grav. Încă din prima secțiune a „refluxului” încetează timpanii, tuba, fagotul și trombonul. Mai târziu ieșirea din scenă a unor instrumente se realizează prin cite un solo cu

caracter expresiv. Trompeta, oboiul, clarinetul, cornul și flautul aduc, fiecare pe rînd, o dată cu încercarea de infiripare a unor idei melodice, nostalgia altor lumi muzicale.

Piesa *Spații* de Liviu Dandara, creată în concert și înregistrată de Filarmonica din Ploiești sub conducerea entuziastă și precisă a dirijorului și compozitorului Corneliu Dumbrăveanu, constituie — privită și prin prisma lucrărilor ulterioare ale autorului — o interesantă tentativă de apropiere a muzicii instrumentale de cea electronică. Fără a utiliza combinații între muzica vie și cea înregistrată — combinații la care compozitorii au recurs adeseori în ultimele două decenii —, evitînd totodată și dificultățile tehnice pe care le-ar putea învinge doar ansamblurile de înaltă specializare, Liviu Dandara propune aici o variantă personală a ideii de depășire a stilului orchestral propriu-zis.

VIATA

MUZICALĂ

Festivalul de muzică de cameră de la Brașov

Brașovul a putut trăi din nou în intimitatea muzicii. Cel de al cincilea festival de muzică de cameră a descins iarăși în mijlocul celor dornici s-o asculte. Estrade, cortine, rampe separatoare, n-au mai distanțat artiștii de public, ca în concertele obișnuite. Totul s-a înălțat în cadență strînsă și în belșug de artă, timp de nouă zile în adevăr festive.

Acțiuni neobosite de organizare au ținut seamă cu atenție și judiciozitate de experiențele celor patru festivaluri trecute. Un an învață pe altul! Și, nu s-a dat greș în bunele consecințe scontate. Festivalul al cincilea a fost mai bun ca toate, în prim plan și în amănunte.

Muzica românească i-a adus în proporții încă necunoscute pînă acum temeuri, valori, reafirmări, ale unor forțe creatoare de mare independență de viziune, unite însă prin identitate de idealuri în exprimarea mesajului lor.

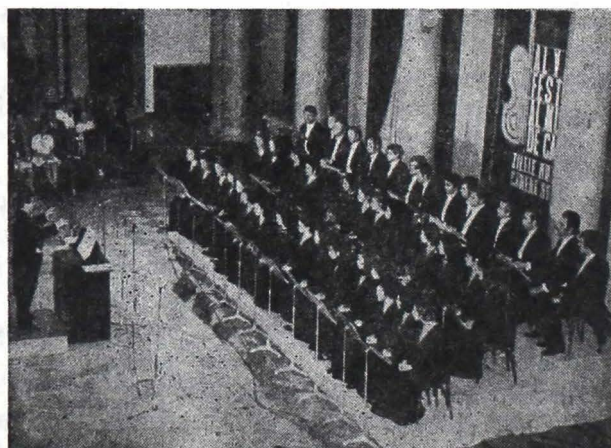
Nu se pot încerca clasificări, comparații stricte între un moment sau altul din decursul festivalului fără a se provoca nu numai inechități, dar și o nerecunoaștere a unui factor care l-a dominat neîncetat: elevarea în care fiecare artist, fiecare asociere, și-au îndeplinit misiunea.

Seara inaugurală a fost de amploare. A fost deschisă cu fantezie simfonică de Miriam Marbé, poem evocînd impresii și amintiri din trecutul festivalurilor, intitulat *Serenadă*, scris într-o manieră foarte personală de neopointilism timbral. *Serenadă*, a deschis seria foarte bunelor primiri de care s-a bucurat muzica noastră în tot decursul festivalului.

În continuare, orchestra de cameră a Filarmonicii „Gh. Dima” a dat un foarte serios și reușit examen de execuție și interpretare cu *Simfonia a XIV-a* de

Dmitri Șostakovici, impunătoare edificare a unor episoade autonom constituite, scrutînd concentrat puterile polifoniei de a reda meditația, frămîntările dramatice, ideea poetică, pe cît de individual definite, pe atît de izbitor apropiate între ele printr-o profundă legătură psihologică unificatoare, de ordin interior. Greaua sarcină asumată prin prezentarea acestei simfonii a fost dusă la capăt cu o maturitate și o consistență a mijloacelor de-a dreptul revelatoare pentru înaintatele posibilități de realizare ale formației brașovene. Cît despre Ilarion Ionescu Galați, fondatorul și educatorul ei, el a dovedit o dată mai mult a fi un muzician de considerabilă capacitate în arta românească a dirijatului. Soprana Virginia Manu, prin emisie pură, delicatețe de timbru și o rară muzicalitate, și basul Mircea Moisa în linie fermă și de just accent caracterizant, au asigurat optim însemnata parte vocală a lucrării, în dificilele ei cerințe.

Fără a putea opri cursul relatărilor de față pe cît s-ar cuveni asupra tuturor înscirierilor din program, voi sublinia pe cele mai în evidență, foarte multe, succedate în plinul manifestărilor.

Corul „Madrigal”

Cvartetul „Ștefan Ruha“

Din concertul Ansamblului de instrumente vechi al Radioteleviziunii, emoționanta mărturie de dincolo de patru secole a *Ricercarului* de Graef Bakfark, rostită fără cea mai mică imixtiune de insolit, fără nici o tulburare a reculegerii calme și adânci în care e scrisă, cu un sunum de mijloace ale stilizării sub conducerea lui Ludovic Baci. De asemenea aportul foarte bun al tînărului fagotist Valentin Alexandrescu într-un concert de Vivaldi și a sopranei Georgeta Stoleru în extrase din *Arta Fugii* de J. S. Bach.

Cît de stimulatoare și de just selecționate sînt concursurile de cvartete studențești ținute cu prilejul festivalurilor, a dovedit formația premiului I a anului trecut, participantă acum de drept la festival, în ipostază concertistică. Este vorba de ansamblul Ruxandra Colan, Rodica Ciocoiu, Lucia Petrescu și Anca Jarosevici, înfățișat în condiții demne de omologat printre cele mai calitative pe care le avem. Justa caracterizare ce exprimă pentru el emblema aleasă, de „Melos“, a întîlnit în fericită coincidență specificul esențial al cvartetelor de Doru Popovici și D. Șostakovici, pe care l-a captat fără smuciri, fără asperități, într-o inspirată și neîntreruptă coordonare a individualului cu colectivul și în fină cumpănire a întregului grup sonor.

„Spectacolul nocturn“ de la Teatrul Muzical a fost în genere mai mult un corespondent de ambianță decît de replică sau de repercursiune al muzicilor luate drept fundal sonor, însușindu-și cînd foarte independent, cînd sporadic, sugestiile lor. Maniera mi s-a părut a fi un compromis aflat încă într-o fază

experimentală între compoziție plastică, umor burlesc, mimare, expresionism de atitudine, mișcare sau compoziție scenică. Această manieră mixtă, nu întotdeauna destul de variată, dar uneori mai sugestiv imaginată și reușind atunci jocuri și efecte originale, a permis în special un interesant succes coregrafei și dansatoarei Miriam Răducanu, talent evident și marcată personalitate.

Într-un recital de *Sonate* de Mozart și de Beethoven, Ștefan Ruha și Liviu Teodor Teclu, concertiști consacrați, au alăturat două temperamente destul de diferențiate, caz frecvent în muzica de cameră de toate categoriile, punînd întotdeauna pasionante probleme unor colaborări și necesitînd transformarea unor condiții inițial neomogenizante, în premise favorabile muzicii. În Beethoven, dar cu precădere în *Sonata* de Mozart, cei doi artiști s-au apropiat mult de un astfel de rezultat, obținîndu-l cu totul mai ales în pagina de cea mai pură esență a spiritului mozartian ce este *Andantele* din *Sonata în Do major*, pătrunzătoare clipă a concertului.

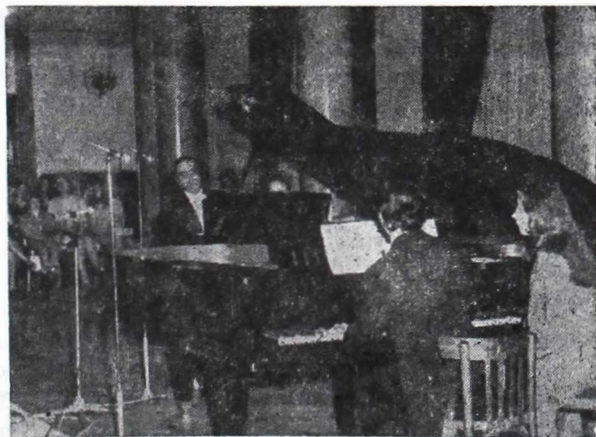
Ansamblul „Muzica Viva“ din Iași a cumulat multe surprize. *Vocalizele* de Liviu Glodeanu și acelea

Baritonul Paul Nicolaescu

de Achim Stoia, în aceeași neasemănare între ele, cît și cele două foarte bune soliste vocale, Nelly Miricioiu și Maria Stoia, interpretele respective, au meritat pe ambele planuri succesul categoric găsit în rîndurile compacte ale asistenței. Maria Stoia a mai interpretat și un scurt și minuțios ciclu de *Lieduri* de Norbert Petri pe versuri de Anemone Latzina. Resursele maxime ale formației au fost puse apoi la încercarea de pronunțate răspunderi ale *Istoriei soldatului* de Igor Stravînski. Insistînd poate uneori asupra agresivităților acestei muzici, orchestra specială i-a învins însă categoric principalele exigențe, condusă în vie animație de Vicenție Țușcă. Punct foarte interesant al festivalului.

În seara următoare, muzicianul francez Pierre Merle Portalés a cucerit publicul prin climatul de vădită comuniune spirituală pe care o creează ansamblului său instrumental, făcîndu-l să redea cursul muzicii cu încîntarea amatorului și cu delicata măiestrie a autenticului artist. Numele unor Couperin, Marin Marais, Fauré, Monteverdi, au înconjurat pe acela al lui George Enescu, interpretat în viu și sensibil elan temperamental și cu o bogată și măiestrită teh-

Dan Grigore — Eduardo Ricci

nică a violei de Marie Thérèse Chailley, fiica prietenilor și colaboratorilor de o viață întregă a lui George Enescu, Marcel și Celliny Chailley-Richez. Orchestrarea acompaniamentului a fost prezentată pentru prima oară în România și a aparținut muzicianului francez A. Massis, care a întocmit și o versiune a lui pentru orchestră mare, încă necunoscută la noi.

Au fost deosebit de remarcate cele două violoniste, concert-maistre în alternanță, Elisabeth Balmas, deținătoarea premiului italian Paganini și Yuko Mori.

O altă seară a înmănunchiat două concerte de asemenea excepțional de bine primite și tot pe bună dreptate. Primul a reunit la două pianе pe tinerii maeștri ai acestui seducător gen concertistic, Dan Grigore și Eduardo Ricci.

Frecventelor piese ale efectelor tari de prestidigitație în doi, întâlnite la astfel de cuplaje, Dan Grigore și Eduardo Ricci le-au substituit din fericire minunata muzică schubertiană. Sonoritățile desăvârșit șlefuite, lăsând să străbată prin limpezimea lor, în subtilă stilizare, duișoia unică a melodiei lui Schubert, rara virtuozitate a dozărilor, gradărilor, filărilor extreme de-alungul șiragurilor de mărgăritare țesute în jurul ei, au fost nu numai un emoționant moment particular de poezie din festival, dar reprezintă și-o prețioasă realizare în arta interpretativă românească.

A doua parte a concertului a aparținut Orchestrei de cameră a Filarmonicii de Stat din Cluj, instrumentiști de elită sub conducerea superioară în concepție și ținută și de foarte calitativă înrîurire muzicală a lui Mircea Cristescu. *Divertismentul pentru orchestră* de cameră de Bela Bartok, purtînd pece-tea de neconfundat a uneia din cele mai puternice personalități din muzica secolului nostru, și un *Concert pentru vioară și orchestră* de Jean Marie Leclair, îmbrățișînd larg caracterele clasicismului din epoca sa și de o factură violonistică de plenitudine, au constituit programul. Ștefan Ruha a găsit părții soliste sincere și vibrante accente, cu acea tehnică de accentuată precizie în finețe și constantă aderență la expresia lirică a muzicii ce-l caracterizează.

Un loc bine cîștigat în festivalurile orașului lor l-a ocupat și acum formația „Cantus Serenus“, de instrumente vechi, a Facultății de muzică din Brașov. Ajunși la o adevărată respirație comună în aparentă simplitate de manieră, dar în deplină concentrare a tălmăcirii textelor preclasice, la care se accede însă nu tocmai lesne și pe care o cîștigă în

Maria Fotino

tot mai fidelă restituire stilistică, Wolfgang Meschen-dörfer (blockflöte), Gabriela Popescu și Horia Cristian (clavecin), Günther Prömm (continuo) și, cu grăitoare măiestrie, Ilse Herbert (viola da gamba), au alcătuit formația. *Cantata italiană* de Haendel le-a prilejuit și participarea lui Ionel Pantea, bas de largă și recunoscută arie interpretativă.

Cvartetul Tâtrai din Budapesta ale cărui interpretări din muzica universală sînt notorii, a fost ascultat în opere de Mozart, de Beethoven, și în *Cvartetul opus 7* de Bela Bartok, căruia temeinica sudare de ansamblu, linia de realizare concertantă hotărît trasată și aportul instrumental încercat al celor patru artiști, i-au construit și exprimat în plinătate înaltele valori.

În încheiere, Festivalul al 5-lea a dedicat celei de XXX aniversări a eliberării patriei, trei zile de muzică românească, programînd lucrările a nu mai puțin de 14 compozitori, un concert central fiind închinat lui George Enescu. În acesta din urmă Maria Fotino, una din personalitățile de frunte ale pianului românesc, în rară maleabilitate și poezie a sunetului și cu foarte sensibilă muzicalitate, a făcut să retrăiască amplu și luminos *Toccata* și *Pavane*.

Formația de instrumente de suflat a Conservatorului „Gh. Dima“ din Cluj, sub conducerea dirijorului Constantin Arcu, a evidențiat în sesizantă redare inspirația abundentă și uimitoarea măiestrie în care e compusă și instrumentată o altă capodoperă enesciană universal cunoscută, *Dixtuorul op. 14*. În același concert, Cvartetul Ștefan Ruha, cu o superioară componență tehnică și artistică, a pus în lumină inestimabilele pagini ale *Cvartetului al II-lea* de George Enescu.

Gruparea Ruha a mai interpretat, în alt program, *Cvartetul nr. 6* de Wilhelm Berger, operă densă de idei cugetate în profunzime și incredințate celor patru știmate cu mină de superior maestru al genului, compoziție reprezentativă pentru arta de evoluată maturitate creatoare a autorului cît și pentru un stadiu valoric al cvartetului românesc ce se impune în creația contemporană, și *Cvartetul nr. 2* al lui Tudor Ciortea, un sugestiv poet al sunetului, colorat, de capricioasă inventivitate și dezvoltînd teze proaspete de evocări folclorice, în stilizări purtînd vizibil amprenta-i personală.

Au mai fost ascultate melodii de Paul Richter și Gh. Dima, însuflețite cu o caldă comunicativitate și degajate resurse de susținere și caracterizare vocală de baritonul Paul Nicolaescu. Acompaniamentul pianistului Liviu Teodor Teclu a oferit părții soliste tot confortul liberei evoluări împletindu-se strîns și constituindu-i o bază sigură și ambientă.

S-a prezentat și *Sonata bizantină* pentru violoncel solo de Paul Constantinescu, pentru prima dată în versiune integrală. A interpretat-o tînăra concertistă Mariana Kauntz, serios organizată în tehnică, cu ton clar și străbătător și dovedind o remarcabilă muzicalitate.

Seara finală a găzduit ansamblul instrumental „Ars Nova“, dirijat în activantă competență de compozitorul Cornel Țăranu, primind concursul vocal fidel armonizat ansamblului al mezzosopranei Edith Simon și al baritonului Ion Budoiu. S-au succedat lucrări

de Vasile Herman, Mihai Moldovan, Cornel Țăranu și Adrian Rațiu, fiecare făcând să apară felurile modalități inovatoare în toate sectoarele scrisului, solicitând de la executanți o adaptare, aș spune, de neospecializare tehnico-expresivă. Dirijor și instrumentiști au putut demonstra certa posesie a acestor resurse cerute de lucrările prezentate. *Impresiile* lui Adrian Rațiu au ilustrat cu precădere o imaginație ce nu-și repetă efectele, dă ideilor o succesiune alertă și de foarte variată fizionomie.

Basul Ionel Pantea

Corul „Madrigal” a adus încheierii festivalului nu numai fastul rupt parcă din povești al apariției miraculoșilor ei cîntăreți, dar și darurile unor incredibile simfonizări a glasurilor, metamorfozînd irizări timbrale, murmure, șoapte, strigăte, imponderabile subnuanțe și subaccente, în pură muzică. Dedicat „Madrigalului” și inspiratului vraci care i-a izvodit această artă fără pereche, Marin Constantin, au fost ascultate cu uimită admirație trei compoziții în care numai „Madrigalul” putea împlini visul urmărit de autori: *Oglindire* de Irina Odăgescu, pe versuri de Mariana Dumitrescu, gîdită în prelung desfășurate curbe sonore, de la sfioasa ivire pînă la gravă amplitudine, fără a părăsi unitatea de atmosferă poetică creată, *Timpul cerbilor* de Tiberiu Olah, simfonie corală peremptoriu măiestrită în dinamica opozițiilor ei viu izbucnite și în pitorescul ei propriu și *Ofrandă copiilor lumii* de Sabin Pautza, veritabil mare capriciu caleidoscopic, revelînd temeritate, vioieșie și multiple ingeniozități.

În concluzie se poate subscrie la un adevăr devenit o foarte frumoasă evidență: cu noua lui ediție, festivalul de muzică de cameră din Brașov și-a lărgit contribuția la confirmările unei înalte culturi muzicale românești și perspectivele unui viitor de tot mai strălucite realizări.

Poate că în edițiile următoare s-ar cuveni să ascultăm și cîte un trio de coarde sau cu pian, pentru care există atît de multă muzică, îmbinare instrumentală absentă din programe în două ediții succesive ale festivalului, cît și compoziții în care oboiul, harpa, violoncelul în sonate cu pian, să-și poată găsi cuvîntul care oricînd ar fi binevenit. Mai mult lied este de asemenea de așteptat!

Concursul de cvartete studențești ținut în acest an în două etape a dat serioase rezultate urmărite de această excelentă inițiativă.

Primul succes a fost intrarea în etapa II a nu mai puțin de 10 din totalul de 12 formații prezentate în concurs. Confruntările ultime au dat meritat cîștig de cauză cvartetului Iuliu Bertok (Cluj) stil și calitate tehnică exemplare, premiul I. Premiul pentru cea mai bună interpretare a unei lucrări românești a fost dat cvartetului Gheorghe Ilie (Cluj), premiul II cvartetului Gh. Petrescu (Iași) iar premiul III cvartetului Ildiko Line (Cluj).

Romeo ALEXANDRESCU

Vacanțele muzicale la Piatra Neamț

Intr-o duminică de sfîrșit de iunie, rapidul de dimineață ne-a adus — pe Viorel Cosma, Adrian Rațiu și pe cel ce semnează rîndurile de față — tocmai la timp la Piatra Neamț pentru ca să putem lua parte la concertul inaugural al *Vacanțelor Muzicale*. Sala Teatrului Tineretului era arhiplină, de un public ce sorbea cu nesaț splendorile beethoveniene — căci era vorba de un program Beethoven, susținut de Orchestra simfonică a Filarmonicii de Stat „Moldova”, sub conducerea lui Ion Baciu. Lucrurile începeau bine, poate în afară doar de cea de a doua contribuție solistică (— prima era a lui Daniel Podlovschi —), susținută de o studentă care nu era în măsură să facă față dificultăților de temut ale *Concertului nr. 5*. În seara aceleiași duminici, am asistat la un spectacol de muzică și poezie dat la Cetatea Neamțului; decorul era de basm, grandios, vibrînd de istorie și cu farmecul nopții înstelate participînd, plin de simpatie, la strădania artiștilor. În asemenea cadru, conținutul patriotic al programului și-a potențat infinit înțelesurile și poate niciodată n-am ascultat mai cu plăcere minunatele cîntece corale ale celor mai de seamă *inaintași* — excelent cîntate de Corul „Gavriil Musicescu” dirijat de Ion Pavalache — ca și noile lucrări închinatote slăvirii patriei (am recunoscut fragmente din cantata lui Vasile Spătărelu, ascultată prima oară cu cîțva timp înainte, la Săptămîna muzicii românești de la Iași). Orchestra dirijată de Ion Baciu și pasiunea inteligentă ce vibra în vocile recitatorilor (Cornel Nicoară, Nina Zăinescu, Constantin Cojocar), mulțimea impresionantă a spectatorilor, veniți din tot ținutul, au transformat spectacolul într-un eveniment, imposibil de uitat. Acustica incintei Cetății Neamțului este excelentă și cred că n-ar fi fost nevoie de amplificare pentru vocile corului. Ce loc splendid pentru festivaluri! Numai idei și inițiative să avem, că locuri ideale pentru asemenea manifestări, ca la noi în țară, nu se prea găsesc, în asemenea bogăție, în alte părți!

În zilele ce au urmat, s-a cristalizat tot mai mult convingerea că originalul festival *Vacanțe Muzicale* la Piatra Neamț reprezintă o extrem de fericită îmbinare între entuziasmul și inventivitatea organizatorilor lui și necesitățile culturale locale. Pe de o parte, prin susținerea manifestărilor se realizează, în modul cel mai nobil și util, practica de vară a studenților Conservatorului „George Enescu” din Iași; pe de altă parte varietatea și — am spune — mobi-